

NAGY ISTVÁN

Pécskai oktatás – Európából Európába

Pécska ebben a régióban, majdhogynem közepén van.

Pécska oktatástörténete szervesen illeszkedik a térség oktatástörténetébe.

Az oktatás szervezett voltáról a lutheri reformáció 1517-es kezdetétől és az 1542-es katolikus tridenti zsinattól beszélhetünk, amelyben nem volt érdemi változás 1777-ig.

1770-ben Mária Terézia kijelentette, hogy az oktatás politika, és az is marad. Mária Teréziától – elnézést a névért –, Magyar Bálintig ez a mondat érvényes. Mária Terézia az oktatáspolitikáját a rideg gazdasági megfontolások alapján alakította ki. Akkor az iskola fölötti rendelkezés első rendű politikai kérdés volt. Az én megítélésem szerint ez ma is igaz.

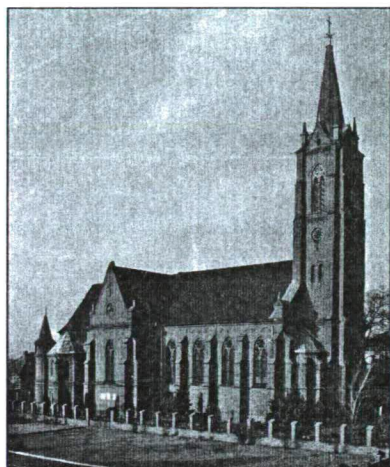

1766-ban Mária Terézia úgy rendelkezett, hogy külön közigazgatási egység kell a románoknak és a magyaroknak, hogy ne legyen a településen nemzetiségi civakodás.

A mai Pécška 1960 szeptember 30-áig volt két község: Rácpécska / Ópécska / Románpécska, illetve Magyarpécska. (1. kép)

A pécskai római katolikus templom 1887. novemberében lett felszentelve. 53 méter magas, és ugyanolyan hosszú, amely az 1763-ban épült elődje helyén készült. (2. kép)

Az 1774-ben épült, majd 1865-ben és 1932-ben átépült pécskai román ortodox templom.

1. kép

2. kép

Az 1777-es *Ratio Educationis* fedlapja (3. kép)

A Ratio Educationis rendeletet Mária Terézia 1777. augusztus 22-én hagyta jóvá, ennek a címe magyarul: *Magyarország és a társországok átfogó oktatási és nevelési rendszere*. Ennek a rendszernek az ismérveivel ma is szinte minden nap találkozunk. (3. kép)

1777-ben rögzítették, hogy az alapfokú oktatás mindenütt az anyanyelven folyjék. Az anyanyelven történő oktatás Trianon óta nem oktatási vezérelv a térség többnemzetiségű államaiban.

A Ratio Educationissal kialakították az oktatás állami felügyeleti rendszerét, és igazgatási szervezetét. Létrehoztak az országban kilenc tanterületet, ahova az uralkodó választotta ki az igazgatót, aki a népiszkolai felügyelőket nevesítette, és ezekkel együtt koordinálta az oktatásügyet.

Ma is érvényes, hogy az ifjúság helyes nevelésétől, és az oktatástól (nem mondanám, hogy az irányításától), függ a közjólét. Ahol ezt felismerték, és ebben a szellemben dolgoznak, ott az meglátszik a közjóléten, és ahol nem, ott is.

A Ratio Educationis kapcsán írták, hogy a köznevelés hatékony rendszere csak akkor valósulhat meg, ha olyan fizetéseket állapítanak meg, amely a tanítók megélhetését megfelelőképpen biztosítja, ugyanakkor arányosak a betöltött tisztségekkel. Csak így lehetséges, hogy a tanárok örömet találjanak a munkájukban, ösztönzést kapjanak a versengésre, saját feladatuk ellátását magától értődnének érzik. Ezt 1900 előtt ugyanúgy szóvá tették a pécskai iskolák igazgatói mint utána.

A nemzetiségnek törekednie kell arra, hogy saját anyanyelvi iskolával rendelkezzen. Ugyanakkor az iskolarendszer vallási megkülönböztetés nélkül, egyformán szolgálja mindenkinek a művelődését, valamint a társadalom hasznát.

Magyarpécskán Somorú István 1890-től igazgatta az iskolákat egészen 1919 nyaráig, amikortól nem tudni róla. Ő 1893-ban, egy negyven oldalas iskolai értesítőben azt írja, „december 25-én lesz 25 éve, hogy 1868-ban megjelent a XXXVIII. törvény, ez a híres-nevezetes Eötvös-féle törvény. ... nehéz dolog a történetírás, de kétszeresen nehéz az oly téren mely mostoha volt mindig.” Az oktatás 1893-as viszonyait mostohának ítélte, ami helyel-közzel ma is igaz. A mostohaság egyik tünete szerintem az az ötlet is, hogy legyenek digitális táblák az iskolákban.

Magyarpécskán 1870. május 6-án úgy döntött a községi képviselőtestület, hogy az iskolák ne egyháziak legyenek, hanem világiak, nevezetesen községi iskolák. 1873-ban megnyitják az első tanyai iskolát. 1875-től a férfi tanítóknak kötelező volt testnevelést tanítani, különös tekintettel a katonai rendgyakorlatokra. Az ópécskai román ortodox felekezeti iskolákban testnevelést csak az 1907 XXII. törvényt követően tanítottak.

1875-től iparos tanonciskola is volt Pécskán. Ebből is látszik, Pécska korabeli fontossága.

Az iskolaszéki elnök, Dr. Schvester Károly, orvos, az iskolai könyvtár megalakításához 1876–79 között 30 saját könyvvel járult hozzá. Az ópécskai felekezeti iskoláknak 1919-ig nem volt könyvtár.

Néhány pécskai iskolának az építési éve: belső nagy iskola 1877, központi tanyai iskola 1875, nyugati tanyai iskola 1882, keleti tanyai iskola, 1885, a felső iskola 1982.

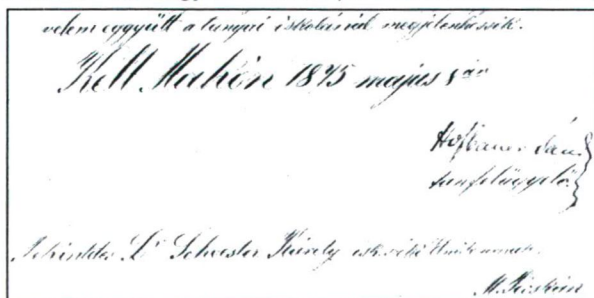
Pécskán kizárólag, magyar és román, úgynevezett népnyelvű elemi iskolák voltak, kezdetben csak egy-egy, majd egyre több tanítóval. Magyarpécskán 1789-től 1817-ig az aradi minorita rend lelkészei, majd a plébános igazgatása alatt világi tanítók tanítottak.

1869-től rendszeresítették a vasárnapi ismétlő iskolát. Az itt tevékenykedő tanítót ezért külön fizették.

A magyarpécskai elemi iskola római-katolikus státusa az 1870–71-es tanévtől közös községivé változott, amely iskolaszékének elnöke a plébános volt. Ekkor már 6 tanító működött a községben.

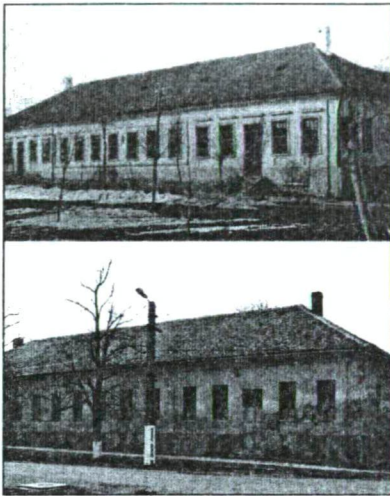
1873-ban nyitották az első tanyai iskolát és lazították az egyházhoz kötődést, hiszen csak a vasárnapi templomba járást kötelezték.

A pécskai oktatás az 1870-es években még makói felügyelet alatt volt, a Hofbauer Sándor tanfelügyelő 1875. május 8-án írt levele tanúsága szerint.

(4. kép)

1876-tól működött a vasárnapi iparos tanonc iskola, amelynek tanítói pótképesítéssel kellett rendelkezzenek és ezért a munkájukért külön fizetést kaptak.

5. kép

Ez az iskolaépület, amely önmagában is impozáns 1875-ben épült, akkor két tanterem volt benne, és két tanítói lakás. Az, ahogy ma kinéz gyalázat közeli. Fölül a száz éves, alul a mostani képe. (5. kép)

Magyarpécska korabeli jelentőségét az is tanúsítja, hogy 1880-ban egy tanítói állását 36-an pályáztak meg a teljes Kárpát Medencéből: Baja, Budapest, Kolozsvár, Székelyudvarhely, Zenta és más településekről voltak a jelentkezők ennek az egy szál állásnak az elfoglalására. (6. kép)

Vladár Emma versenytársai	1880		
1880. szeptember 6.			
1 Baja			
2 Buda			
3 Budapest			
4 Csantavér			
5 Csongrád			
6 Debreccen			
7 Eger			
8 Esztergom			
9 Győr			
10 Kalocsa			
11 Kármácsbes			
12 Kolozsvár			
13 Kolozsvár			
14 Kunfélegyháza			
15 Nagyenyed			
17 Nagykikonda			
18 Nagyvárad			
23 Pálcs			
24 Pápa			
26 Pozsony			
27 Szabadka			
29 Szatmárnémeti			
30 Székelyudvarhely			
31 Székelyfehérvár			
32 Szentbenedek			
33 Tasnád			
34 Tata			
35 Temesváros			
36 Zenta			

6. kép

1881

Meghívó.

Folyóható 24. év számbanban felhívom a pécskai
 Helyi Tanács Készenléti tanácsának
 a Sept. havi rendszabott iskolai
 és megfogantatni melyre az alábbi
 t. c. iskolai tag urak kivétel nélkül
 hivattak.

Pécskán 1881. Sept. 22.

Kabács József
 iskolai elnök.

Tárgyak.

- 1) Az Pécska m. város elöljáróságának kérésére a
 megvalósított új iskolai tagok kéréséről,
 ezzel kapcsolatban iskolai tagok kivétel
 nélkül, - gondnokság - és jegyzék
 készítése.
- 2) A utolsó iskolai tagok jegyzékének
 vizsgálata.
- 3) A tagok jelentős a múlt tanév végén
 a múlt tanév végén.
- 4) A tagok jelentős a jövő év. hónap.
- 5) Az 1881. iskolai év tanításának
 eredmények bemutatása.
- 6) A tagok jelentős a múlt tanév végén
 a múlt tanév végén.
- 7) A tanítási év végi megállapítása
 a múlt tanév végén.
- 8) Előző jelentős néhány iskolai ügyekről.

Lassa;

Hj

Kabács József
 Helyi Tanács
 Földes János
 Helyi Tanács

Helyi Tanács
 Helyi Tanács
 Helyi Tanács
 Helyi Tanács
 Helyi Tanács
 Helyi Tanács

7. kép

A magyarpécskai iskolák ügyeit 1870 és 1900 között az iskolaszék intézte, amely példás szervezettségét ez a Szabados József, plébános, iskolaszéket elnök által kiküldött meghívó is tanúsít. Az iskolaszéki ülések havi rendszerességgel voltak megtartva, az írott meghívást a meghívottak kézjegyükkel ellenjegyezték. Az iskolaszék szerepét 1900-tól az iskolagondnokság vette át. (7 kép)

1887 *Órarendje*

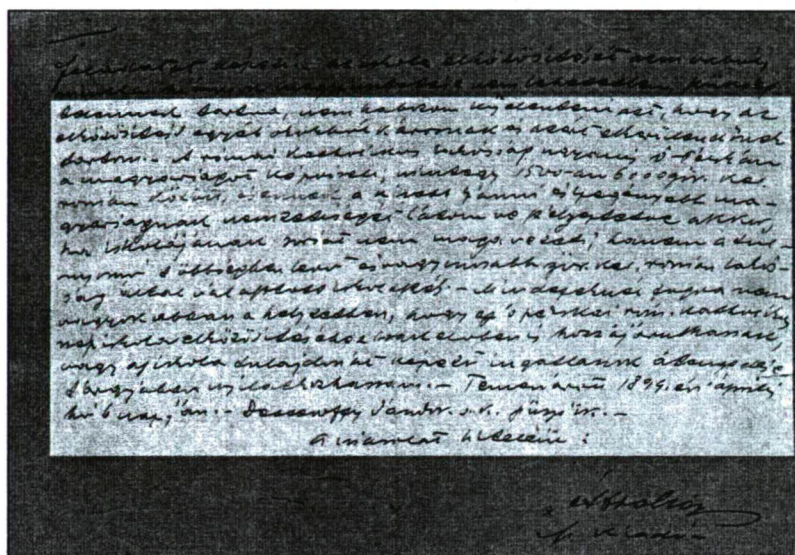
Szokor	I	8-89	9-9	9-90	10-10	10-11	1-15	15-5	5-24	24-4
Helyi	I	Heller	Barany		Olvasó	Szent		Olvasó		Erek
	II			Gyömbér			Szent			
Helyi	I		Olvasó		Szent			Szent		Torma
	II	Barany		Olvasó			Szent		Olvasó	
Jászai	I	Barany		Olvasó		Szent				
	II		Gyömbér		Olvasó					
Bücsütöl	I	Heller			Olvasó	Olvasó	Szent		Olvasó	Erek
	II			Barany				Szent		
Pórtak	I	Barany		Olvasó				Szent		Torma
	II			Gyömbér		Olvasó		Szent		Olvasó
Földes	I			Olvasó		Szent				
	II	Barany			Olvasó					

Magyarpécskán 1887. év. november hó
 Latta: *[Signature]*
 Szentmihályi *[Signature]*
 Szentmihályi *[Signature]*

8. kép

1887-ben a tanítók órarendjét az iskolaszék kellett, hogy jóváhagyja, de később már a megyei oktatási főhatóságtól is kellett rá engedély. (8. kép)

Ópécskán mintegy 200 iskolaköteles magyar római-katolikus gyermek volt, ezért 1888-ban magyar ajkú római katolikus népiskolát alapítottak két tanteremmel és két tanítói lakással. Ez az iskola nem államiaként indult, de mert a gyermekek szülei nem tudtak pótdátot fizetni,

9. kép

és rendszeres kincstári támogatást sem kapott költségvetése hiányának pótlására, az iskolaszék már 1898-ban kérte községi kezelésbe adását. Dessewffy Sándor püspök 1899. április 6-ai átiratában „az elközösítést károsnak és ezért elkerülendőnek (tartotta, mert) ... a római katolikus lakosság Ó-Pécskán a magyarságot képviseli; mintegy 1500-an 6000 gör. kel. román között, és ennek a kisebb számú és szegényebb magyarságnak nemzetiségét látom veszélyeztetve akkor, ha iskolájának sorsát nem maga vezeti, hanem a túlnyomó többségben lévő és vagyonosabb gör. kel. román lakosság által választott iskolaszék.” (9. kép)

E jegyzőkönyv tanúsága szerint 1907. június 3-án a hitközség nevében Szathmáry Geyza esperes plébános, iskolaszéki elnök átadta Varjassy Árpád aradi királyi tanfelügyelőnek az ópécskai róm. kat. iskola tulajdonát képező ingatlanokat, felszerelési tárgyakat, taneszközöket és egyéb szerezket, amit ugyanakkor utóbbi átadott a az eddigi iskola szerepét átvevő Vásártéri Iskola gondnoksági elnökének és a gondnokának. (10. kép)

Munkáitk illetve átvetetk tárgyalás, mi
 hirtovlás is megfelelő alkalmatosságok, azegelt a
 fennfentmilitelt szervező rendelet is

Ezek után az egyházmegyei megőllépi-
 telt is három egyenlő példányban kiállítolt
 jegyzőkönyv elfogadottolt s aláíratott.

Km. fut

Ezen jegyzőkönyvhöz csatolt lélőírban
 I. 4 és II. 1-45 szám alatt felsorolt úngadloun-
 kat is felvételésüket átveteltk illetve átvettem

Km. fut

A kis kincstör nevében A hitkörség nevében
 aláíró: aláírók:

Nagy István
 kis kincstörnök

Jenahurán
 kincstörnök
 iskolásitárnök

Ezen jegyzőkönyvhöz csatolt lélőírban
 I. 4 és II. 1-45 szám alatt felsorolt úngadlounkat
 is felvételésüket az építkezési állományi iskola gond-
 nokságainak átveteltk, illetve a kis kincstör
 képviselőjét átveteltk.

Km. fut

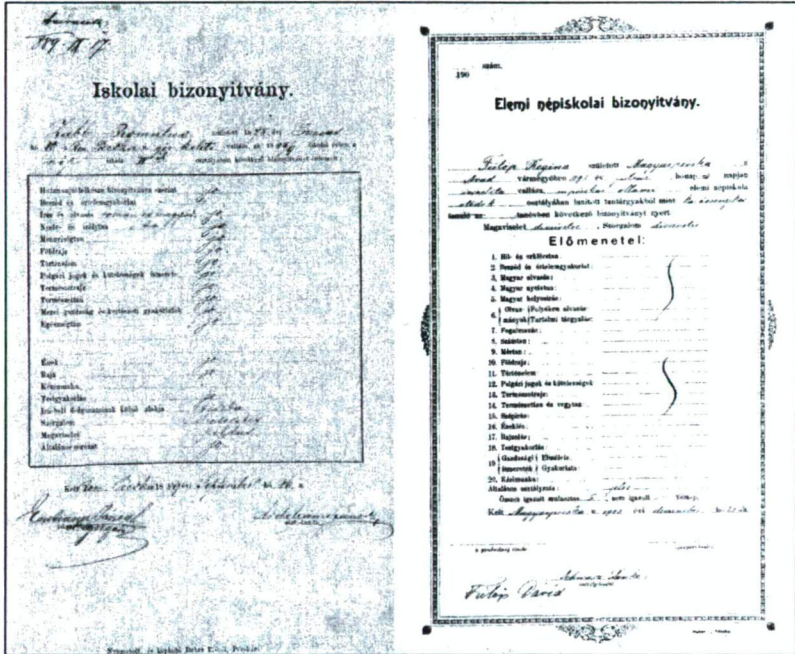
A kis kincstör nevében A gondnokság nevében
 aláíró: aláírók:

Nagy István
 kis kincstörnök

Jenahurán
 gondnokság elnök

Jenahurán
 gondnokság

Valami hasonlónak vagyunk tanúi napjainkban is, amikor a Gyulafehérvári Érsekség pénzihiány miatt a Kolozsvári Babeş-Bolyai Egyetem hatáskörébe engedte át saját papképző főiskoláját. (11. kép)

11. kép

Az 1889-ből származó magyar nyelvű iskolai bizonyítványt a pécskai román ortodox felekezeti iskola osztálytanítója Ardeleanu János állította ki és az ortodox felekezeti iskolák közös igazgatója, az ortodox plébános Evtujanu János is aláírta. Mindketten magyarul írták a keresztnévüket!

A tanügyi hatóság többször elrendelte a kertészeti tanítását, mire az 1890–91-es tanévtől a tantestület átvette a községtől a faiskola kezelését, hogy a népiskolai törvény szándékának megfelelően és az iskolába járási kedvet is fokozza, hogy módszeres kertészetre, különösen a gyümölcsfákkal való bánásmódra oktassa a tanulókat.

Az 1891-es kimutatás szerint nem minden iskolaköteles gyermeket vettek föl, egyeseket a beiratkozási díj be nem fizetése miatt utasítottak vissza, míg másokat azért, mert nem fértek be a tantermekbe. (12. kép)

Magyarországi községi iskolák igazgatója által

Teljesítéses Iskolások

Az alábbi megkezdésről, s az eddig beiratkozott növendékeikről van rendszeres jelentésomat közzételve bejelentem:

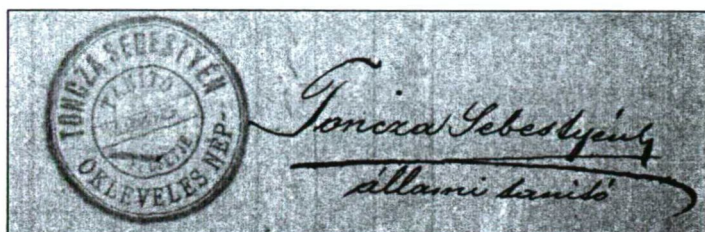
Községi iskoláinkban a beiratkozók a telj. iskolások beiratkozása után képest f. hó 7-15-ig tartózkodtak, melyek alatt jelentésről 491 tanuló, ezek közül azonban a tanterj. le nem felelt és márt. 36; helyreérte mint. pedig 46 tanuló nem vételtől f. pl. A további is kö. l. hó 15-ig f. hó 15-ig megkezdtek, s alábbi napig a beiratkozás is folytatott meg azon osztályokban, ahol meg hely van: Alkötöl napig jelentésről összesen 604 tanuló, ezek közül felvételről 538 tan. le, meg pedig:

Sz.	A osztálytanuló neve	Felvételről	Beiratott.
1.	Községi Tanterj. osztály	103 tanuló	84 tanuló
2.	Községi Tanterj. osztály	110 "	98 "
3.	Községi Tanterj. osztály	52 "	49 "
4.	Községi Tanterj. osztály	105 "	83 "
5.	Községi Tanterj. osztály	64 "	60 "
6.	Községi Tanterj. osztály	82 "	82 "
7.	Községi Tanterj. osztály	70 "	65 "
8.	Községi Tanterj. osztály	99 "	87 "
	Összesen	604	538

Az alábbi kimutatásból látható, hogy a tanterj. osztályok összesen 604 tanulóval, s a tanterj. le nem felelt, összesen helyreérte mint. tan. az osztályokban közül azonban 32 tanuló az iskolák go. el. d. el. tan. s tanterj. aleng. osztályokban meg. osztályokban kezdtek; az iskolák, hogy mint a múltban, egy osztályban tan. tanterj. osztály, mert az iskolák osztályai lehetnek: fog. tan. tanterj. osztály, hogy ne csak a tanterj. osztályban haladjanak, de a telj. iskolában legalább kétosztályos, mely osztályban teljesítik az iskolát.

12. kép

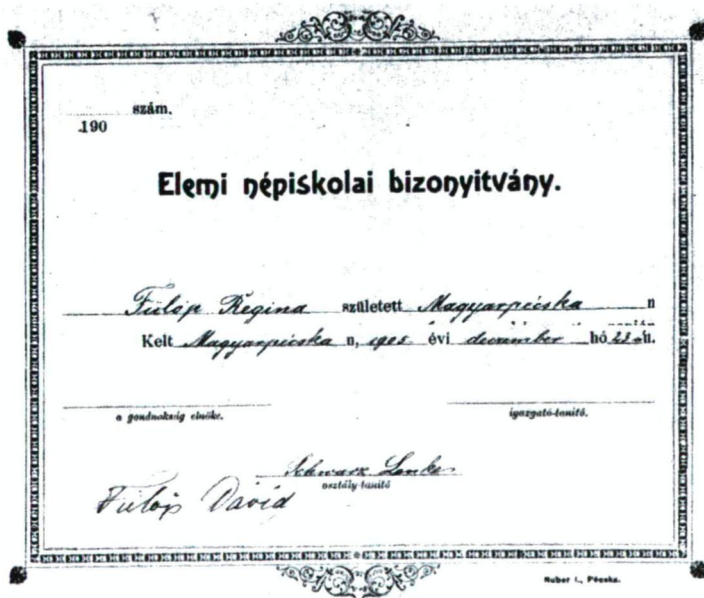
A korabeli tanító társadalmi státusát igazolja, hogy Toncza Sebestyén állami tanító saját pecsétet készítettett magának 1895-ben. (13. kép)

13. kép

Pécskán a XIX. század utolsó évtizedében és a XX. első harmadában igényes nyomda működött, amit ez az iskolai bizonyítvány is tanúsít, amely a magyarpécskai Ruber István nyomdájában készült.

Az 1904-5-ös tanévtől a tanyai iskolák kellő felügyelete érdekében a meglévő 16 iskolai gondnoksági tag mellé három tanyasi földes gazdát neveznek ki a gondnokság tagjaivá.

14. kép

A diáklétszám gyarapodásával nőtt a tanyai iskolák és a belső iskolák osztályainak a száma is. Üresedés vagy tanítói létszámnövekedés esetén a belső iskolákba a tanyai iskolákban már bizonyított tanítókat hozták be, és helyükre az iskolaszék egy éves próbaidőre pályáztatással vett föl új tanítókat.

Magyarpécskán az iparostörvény alapján 1914-ben megnyílt az iparos tanonciskola, amelyben vasárnap délután 2-5 óráig rajzot, hétfőn és csütörtökön 5-7 óráig közismereti tárgyakat tanítottak. (14. kép)

Annak idején, és ez tartott egészen a második világháború végéig, aki nem járatta iskolába az iskolaköteles gyereket, azt megbüntették. Három forint, 50 krajcárról szól ez a büntetési nyugta, ugyanakkor 1899-ben a kötelező tandíj fél forint volt. (15. kép)

Ellennyugta.

3 frt 50 kr., azaz *Három* frt 50 krról

osztrák értékben, mely összeget és pedig sem többet sem kevesebbet *mint az*
kolonizációs büntetést a magyar pécskai körzeti ele-
mi népjárási tanultatóknak a magyar pécskai körz. iskolavétel
pénztárába mai nap hogy befizettem legyen, ezennel elismerem és ellennyugtát-
ványozom.

Kelt *M. Peiskow*, 1899. *november* hó *12.*

Azaz: 3 frt 50 kr. *Balogh Mihály*

15. kép

Az 1904-ben épült ópécskai állami iskola korabeli és mai képe (16. kép). Az állam építtette, és nem nagyon örültek neki a románok, mert ezzel a magyar oktatásigazgatás igyekezett elcsábítani a román gyere-

16. kép

keket. Itt az oktatás kizárólag magyarul folyt egészen 1919-ig. Ez volt az utolsó előtti iskola, amit Pécskán építettek. Utána 1928-ban építettek egy ennél sokkal kisebbet. Minden oktatási rendeltetésű pécskai ingatlan 1918 előtt épült.

1906-ban, a magyarpécskai iskolák ennyi kiadványra fizettek elő, többnyire periodikákra, de könyvekre is. Nálunk ma az iskolák egy-két periodikára fizetnek elő az akkori tizenvalahánnyal szemben. (17. kép)

<p>1906 Könyvtár</p> <p>a magyarpécskai alkalmi cikkei népszerűtől kezdve 4. off. négy tesztelésén végre az 1906. évi személyes megismerésről szempontok:</p> <p>alkalmi cikkei: Előzetes díj Könyvtár díj 10.10 Magyar Paedagógia évsz. 4.10 Nemzet. Közlöny évsz. 8.10 Etnographia évsz. 6.10 Magyar Szociológus évsz. 12.10 Pallas lexicon 27.50 Próbák az általános iskolákra 27.50 Magyar nyelv tantervi kézikönyv 20.10 Összesen 38.02</p>	<table border="1"> <tr><td>Nepmunka és Könyvtár ...</td><td>4.10</td></tr> <tr><td>Nepmunka Közlöny ...</td><td>6.10</td></tr> <tr><td>Igazságos Kérdés ...</td><td>2.10</td></tr> <tr><td>el. Kérd. és Válaszok ...</td><td>10.10</td></tr> <tr><td>Magyar Népmunka Évsz. ...</td><td>8.10</td></tr> <tr><td>Magyar Népmunka ...</td><td>12.10</td></tr> <tr><td>Magyar Népmunka ...</td><td>2.10</td></tr> <tr><td>Magyar Népmunka ...</td><td>8.10</td></tr> <tr><td>Magyar Népmunka ...</td><td>8.10</td></tr> <tr><td>Magyar Népmunka ...</td><td>8.10</td></tr> <tr><td>Magyar Népmunka ...</td><td>10.10</td></tr> <tr><td>Magyar Népmunka ...</td><td>50.00</td></tr> <tr><td>Magyar Népmunka ...</td><td>23.38</td></tr> </table> <p>Összesen: 300.00 azaz: Magyar Népmunka Közlöny Magyar Népmunka, 1906. évi évsz. 1. kötet</p> <p>Jóváírás Mag. Tan. J.</p>	Nepmunka és Könyvtár ...	4.10	Nepmunka Közlöny ...	6.10	Igazságos Kérdés ...	2.10	el. Kérd. és Válaszok ...	10.10	Magyar Népmunka Évsz. ...	8.10	Magyar Népmunka ...	12.10	Magyar Népmunka ...	2.10	Magyar Népmunka ...	8.10	Magyar Népmunka ...	8.10	Magyar Népmunka ...	8.10	Magyar Népmunka ...	10.10	Magyar Népmunka ...	50.00	Magyar Népmunka ...	23.38
Nepmunka és Könyvtár ...	4.10																										
Nepmunka Közlöny ...	6.10																										
Igazságos Kérdés ...	2.10																										
el. Kérd. és Válaszok ...	10.10																										
Magyar Népmunka Évsz. ...	8.10																										
Magyar Népmunka ...	12.10																										
Magyar Népmunka ...	2.10																										
Magyar Népmunka ...	8.10																										
Magyar Népmunka ...	8.10																										
Magyar Népmunka ...	8.10																										
Magyar Népmunka ...	10.10																										
Magyar Népmunka ...	50.00																										
Magyar Népmunka ...	23.38																										

17. kép

Az iskolai hatósággal szembeni korabeli tanítói viszonyulást a következő mozzanat is. Az egyik ópécskai ortodox iskola tanítója 1907-ben beírta az osztálynaplójába, hogy az oktatás- és vallásügyi miniszter

		Magyarpécska	Ópécska	
Tanév	Iskolatípus	állami	görög-keleti felekezeti	állami
1878–79	beíratott	623	?	–
	befejezte	364	210	–
	tanító	7	3	–
1910–11	tanuló	1069	547	334
	magyar	973	0	168
	román	39	546	96
	más	57	1	70
	tanító	20	5	7
1928–29	tanuló	613	–	
	magyar	593	–	
	román	6	–	
	más	14	–	
	tanító	15	–	
1930–31	tanuló		–	718
	magyar		–	66
	román		–	601
	más		–	51
	tanító		–	14
2006–2007*	tanuló	329	–	640
	magyar	118	–	39
	tanító és tanár	16	–	39

* Az összehasonlíthatóság érdekében csak az I. – VII. osztályok

Ezek az adatok egyértelmű képet festenek a pécskai, és azon belül a magyar nyelvű oktatás és a helyi magyarság 1918-ig tartó növekedéséről, és az utána következő zsugorodásáról.

20. kép

A magyarpécskai magyar iskola épülete szálloda Pécska városához 1910 előtt, amikortól iskola működik benne. 1915-ben az egyik tanító, azt írta hogy nagyon randa ez az épület, itt betegedett meg, mert huzatosak az osztályok. 1984/85-ben a megyei főtanfelügyelő-helyettes az iskolában járva mondta, hogy ideje lenne már iskolát építeni, mert ez az épület egyáltalán nem annak való. (20. kép)

Ebben a körlevélben (21. kép következő oldalon) az ortodox iskolai előljáróság az 1907-ből származó, 27. törvény rendelkezéseit közli a tanítókkal. Akkortól szabták meg, hogy mennyi kell legyen a legkisebb taní-

tói fizetés. Ha az egyházközség ezt nem volt képes kifizetni, csak akkor részesülhetett az 5%-os kötelező adóból, ha magyar nyelvet is tanítottak az iskolában.

Érdekes az 1914 előtti pécskai román ortodox felekezeti iskolák tanítóinak az országhoz való viszonyulása, amit az I. világháború kitérő-sének rögzítési módja örökített meg.

1. Hedeşan Efrem: 1914. július 28-án általános mozgósítás és háború üzenet Szerbiának, ugyanakkor Oroszországgal is háborúba keveredik édes hazánk. (21. kép)
2. Ruja Ştefan: 1914. július 28-án mozgósítás és háború üzenet Szerbiának, ugyanakkor Oroszországgal is háborúba keveredik hazánk. (22. kép)
3. Russu Petre, 1919-ben iskolaigazgató: „Rezboju mare”, magyarul: nagy háború. (23. kép)

1914 en june 29 in gonos 22 o se ob
gyilkosok megölték Serajevóban a
Fensége Ferenc Ferdinánd trónör-
öszt és feleséget.

1914 en július 28 en általános
mozgósítás és háború üzenet Szerbi-
ának, ugyanakkor Oroszországgal
is háborúba keveredik édes hazánk.

21.kép

1914 en june 29 in gonos 22 o se ob
gyilkosok megölték Serajevóban a
Fensége Ferenc Ferdinánd trónör-
öszt és feleséget.

1914 en július 28 en mozgósítás és háború ü-
zenet Szerbiának, ugyanakkor Oroszországgal
is háborúba keveredik hazánk.

22.kép

Rezboju mare

23.kép

1250/1911

Circular

cătră toate oficiile protopresbiterale și parohiale de sub jurisdicția Consistoriului român ortodox din Arad.

Dela intrarea în vigoare a articolului de lege XXVII din 1907 s'au ivit unele nedumeriri cu privire la dreptul și datorința de a asigura dotațiunea învățătorilor confesionali, precum și cu privire la plățirea competențelor învățătoresii stabilite pe baza acestei legi. Cu deosebire s'a ivit credința rășăcită, că, în temeiul dispozițiilor din § 1. al articolului din amintita lege, de acum înainte stabilirea și asigurarea dotației învățătoresii a trecut din mâna autorităților bisericești în cea a autorităților poliției administrative. Din aceasta cauză unii învățători au cerut — cu încredințarea superiorității diecezane — intervenirea organelor poliției administrative pentru asigurarea și plățirea dotației lor.

Pentru orientarea mai de aproape în afacere, precum și pentru a asigura plățirea la vreme a competențelor legale învățătoresii, — în interesul ordinii constituționale și a bunei rânduieți în biserică, Consistoriul dă următoarele învâțături și dispozițiuni:

1. Amăsurat ordinului Nr. 107105 dd. 1 octombrie 1910, emis de ministerul regesc ngar de culte și instrucție publică cătră toate comisiile administrative din patrie, — § 1. al articolului de lege XXVII din 1907 este a se explica și aplica față de confesiunile autonome — așadar și față de biserică noastră — în următorul chip, că: intervenția din partea organelor administrative în afacerea plățirii competențelor învățătorilor confesionali, cari aparțin vre-unei biserici autonome, numai atunci are loc, dacă respectivul învățător a exhaustat procedura judecătorească a bisericii sale, a adică: numai în acel caz, dacă respectiva afacere a trecut pe la forurile de superioritate bisericească. Din acest motiv, comisiile administrative sunt făcute atenție din partea guvernului, ca în asemenea cazuri, să se informeze mai întâi, că respectiva afacere de salariu învățătoresc a trecut ori ba prin procedura forurilor bisericești? penitrucă »chemarea comisiilor administrative este numai atăta, ca hotărârile valide ale forurilor bisericești autonome să le execute». Iar dacă respectiva comisie ar fi în nedumerire asupra legalității acelei hotărâri, are numai atăta de făcut, că asupra cauzei »atrage atenția ministerului și, subterzându-se acestuia actele afacerii, îi raportează amănunțit».

Prin urmare, pentru viitor fie care învățător de al nostru este îndatorat, ca sub urmările legale să respecte interzicerea constituțională a bisericii noastre în înțelesul arătat în ordinul ministerial supravocată.

2. Fiecare învățător, se îndatorază strict: să fie cu atenție la componerea preliminarului cultural și la trecerea acestuia prin comitetul și sinodul parohial, ca s'au preliminar ori ba sumele necesare pentru acoperirea dotației învățătoresii garantate prin parohie? și dacă nu, să facă arătare protopresbiterului concerned, care, examinând plânsorea, va avea să raporteze Consistoriului, făcând propunere concretă, cu ocazia subterzării preliminarilor.

Intrețelarea în aceasta privință (cari și până aci au produs unele confuzii în parohii în pagină ordinii și a însuși învățătorilor) se vor urmări pe cale disciplinară.

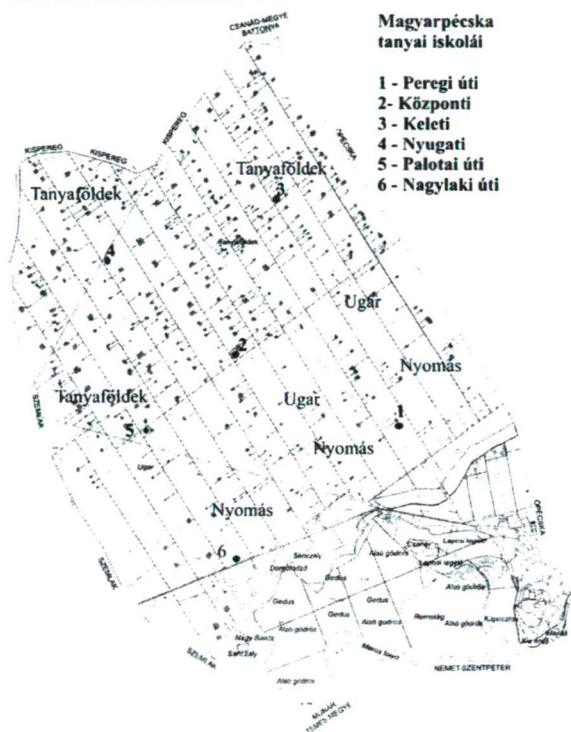
3. În temeiul §-ului 6 din articolul de lege XXVII, dela 1907, salarele învățătoresii au să fie plătite anticipativ pe trei luni, s'au cel puțin pe o anșură lunară. Comitetele și epitropiile parohiale sunt datorate se luă seamă de aceasta împrejurare, îngrijindu-se de încasarea regulată și de plățirea competențelor învățătoresii la termenele legale.

Întrețelată din o cauză ori alta, cultul nu s'ar putea încasa la vreme, parohia e datorată să ridice în contul cultului restanță în imprumutul corespunzător, iar interesele imprumutului să se acopere din cultul ce se va încasa și nu în contul învățătorilor.

4. În caz de salariu restant, învățătorul interesat are să se adreseze conducătorului oficiului parohial, dovedind restanța cu coala de plățire a salariului învățătoresc, pe care o poartă învățătorul (§ 10 din art. de lege XXVII din 1907) și cu evidența de același fel, pe care au să o poarte oficiile parohiale (§ 42 din Regulamentul pentru

21. kép

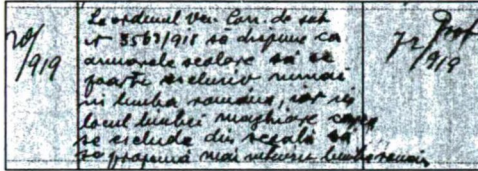
Miért kellett Pécskán tanyasi iskolák? Ezen a képen Magyarpécska és 1900 körüli határa szerepel (24. kép). A munkaképes lakosság kint lakott a tanyán és művelte a mintegy 6000 hektáros, nagyon jó termőföldes határt, amely tele volt tanyákkal, és ha azt akarta az előjáróság, hogy az ott született gyermekek iskolába járjanak, akkor helyükbe kellett azt vinni. Az idősek bent laktak a faluban és nevelték a nagyobb, a benti iskolába járó gyerekeket, akiket inkább járattak, mert azok jobban fel voltak szerelve.

24. kép

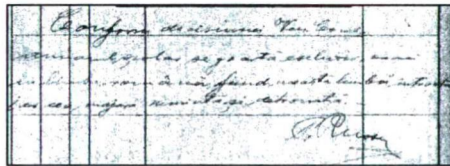
1. – peregi úti iskola	5. – (csanád)palotai úti iskola
2. – központi tanyai iskola	4. – nyugati tanyai iskola.
3. – keleti tanyai iskola	6. – nagylaki úti iskola

1919-ben írja be a román tanító a naplójába, azt az 1918-ból való 3563-as rendelkezést, amelyben a felekezeti előjáróság arról rendelkezik, hogy az iskolai anyakönyveket ettől odafele csak románul töltik ki. Addig a naplójuk bal oldalán magyarul van nyomtatva, és kitöltve egy gyermek adataival, és a jobb oldala románul a következő diák paramétereivel, 1919-ben a magyar oldalakat áthúzták, és csak a román oldalakat töltötték ki. (25. kép)

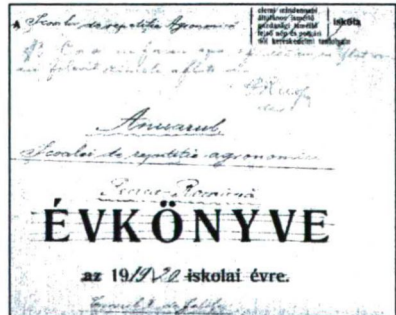
25. kép

A naplóhasználatról Russu Petre följegyezte, hogy az osztálynaplót kizárólag románul vezetik, mivel ez a nyelv került most a trónra, míg a magyar megsemmisítettett, letaszított a trónról. (26. kép)

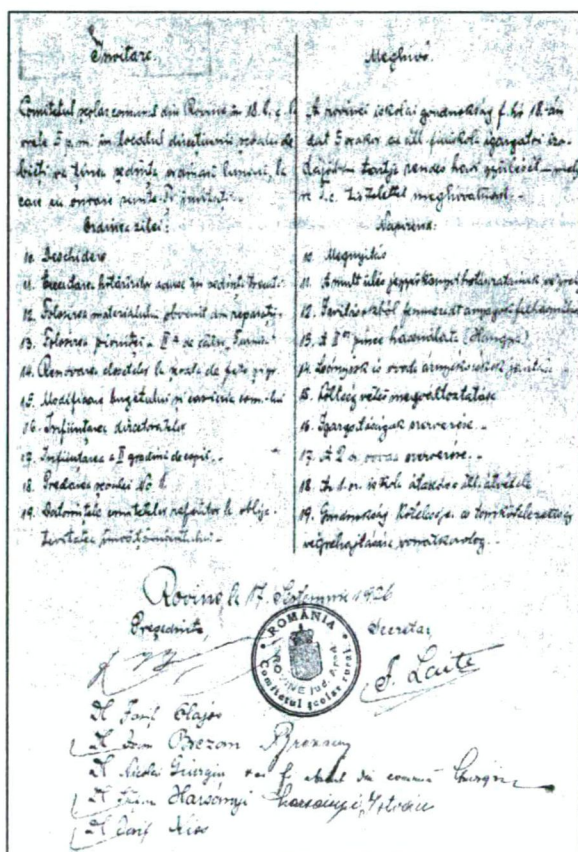
26. kép

Ennek ellenére az 1919/20-as naplóját a megmaradt magyar formanyomtatványba vezette, ráírva, hogy sajnos nincs román formanyomtatvány, ezért ezt használja. De ugyan abban a tanévben, a magyarpécskai magyar tannyelvű iskolába román nyelvű formanyomtatványt használtak. (27. kép)

27. kép

Egy 1926-os kétnyelvű meghívója a magyarpécskai magyar tannyelvű iskolának, amelyet a román nemzetiségű Laita János, állami igazgatótanító írt, aki 1912-ben került a keleti tanyai iskolába állami magyar tanítónak, ópécskai román volt, és 1919-ben kinevezték a magyarpécskai iskolák igazgatójának, és akként ment nyugdíjba. Gyönyörű betűkkel, és abszolút helyesen írt magyarul, de a harmincas években románul tanította a magyar gyerekeket. (28. kép)

28. kép

1932-ben, a Reggel című aradi lap arról írt (29. kép), hogy az egyik iskolaszéki tag elpanaszolta az újságnak, hogy nem a magyarok javára hozott a magyarpécskai iskolaszéki egy döntést. Utána meg is regulázták az illető iskolaszéki tagot. Az az érdekes, hogy az iskolaszéki elnöke a községi római katolikus plébános volt. A magyarpécskai iskolaszékben csak a jegyző volt román, az összes többi magyar volt, és mégis hoztak magyarokat nem szolgáló határozatokat is.

Kedd Reggel 1932 február 2.

Panaszkodnak az iskolaszékre Pécskán

— Nem engedik hozzám a szülők az iskolák gyűlésez — Mosolyba hozták a tanjai iskolákat —

Pécska, február 1. (Saját tudósítókól)

Örökös levélről hoztál má a pécsi egyik pécskai előzetesüktől. A levél tartalma a magyarországi illetékes faktorok feldobozhatják ahtának és majd ha Isaru dr. erdélyi miniszter a mi védőkünkre állítogat, szünyűhelték nekki, mint kibővítetett pánszet. A pécskai községi megköszölés azt, hogy lapunk minden kövérédké pánszet nemcsak leírta, hanem a kelő orvoslást is írtékazik megismerve és ezért most több pécskai családra kálde be hozának a követéző pánszet:

— Janár 31-ikére lárék má az iskolaszéki magyrosztás az iskolák 1931. évi származékára és az 1932. évi költségvetés megállapításra előjélek. Az iskola igazgatója a törvényre való hívtatással azt írt, lúts, hogy csak azoknak a szülőknek van a gyűlésre meghívás, akiknek háztartásukban gyermek van.

A helyzet azonban Pécskán a változólagos indult is az, hogy a családok megcsúszta, akiknek háztartásukban gyermek is háza és iskolaköltséget csúsztatják van, viszont községi háztartásuk elnök és a városban nem osztályok fel gyermekek között, így a megköszölés fizet, az adó és sem bírták, nem a szülőknek pánés megköszölés az iskolák igazgatója Fizet az iskola fenntartási költségét, de azok felhívására nemcsak stárak.

14 évvel ezelőt minden adófizető hozzájárult az iskolák gyűlésez. Ez természetes is, mert azok akik a nagy adó fizetik, rendszeren már olyan sokban vannak, hogy gyermekek is kikerül az iskolaköltségek sorából, igaz, hogy az iskola ügyét ezek is épp úgy szünyűkön viselik, mint haek más. Tehát megoldást kell találni arra, hogy a nagyadók is hozzájárulassanak az iskola fenntartási költségéhez, vagy az iskolák költségvetésére.

az iskolaköltségek gyűléseznek szünyűkén meg teljes joggal az iskolaszéki elnöknek.

— Az iskoláról van szó, háztartások még egy pánszet felhozta, Magyarorszákon a több mint 700 iskolaköltségek gyermek iskolák között 300 más a tanjai iskolákra. A tanjai iskolákban azonban csak a negyedik osztályig tanulják a gyermekek.

Há a tanjai iskolák ma a megköszölés szünyűkén kijárta és a többi tavalyi akurja hírtet, akkor kénytelen a család a községi iskolába.

Ez nemcsak a gyermekek feléit nagyobb fáradságot, de a szülőknek is nagyobb költséget, amit egy kis jövedelmükkel is lehet kerülni — ha az iskolaköltségek ur is úgy akarja! Nem akarjuk most felírni, hogy a határban születésűen élő román anyanyelvű családok 20-30 gyermek költséget 1922 óta 1932-ig há iskolából is teljesen kizárták a magyar nyelvet. Nem akarjuk azt sem, hogy az akkori intézkedései ki jöveljék olcsó háztartás. Canada arra akarunk rámutatni, hogy egy kis jövedelmükkel meg lehet azt csinálni, hogy a tanjai iskolákban is tanulassanak minden elmet osztályig. Eppen vasárnap reggeli lapunk hozta az erdélyi miniszter ur kijelentését, hogy nem a lakosság a tisztviselők, hanem a tisztviselők a lakosságért. Tehát a tanjait jövelj ki kívánhatjuk, hogy mánk is úgy tanulassanak, mint a községi iskolákban.

A vasárnap iskolaszéki gyűlésez nem tarthatták meg, mivel nem jövelj meg a szülők kétharmada, a mennyit a szülők megköszölésnek, így a jövő vasárnap, február 7-én tartják meg a gyűlésez, ekkor már kétszáz négyek a megköszölés, számítás 36 lecs, ha adóig fizetkez helyen, a tanfelügyelőségét adósnak a törvénynek olyan magyrosztaték, hogy minden jogos szünyűkén szünyűkén ott kérésnek.

Az iskolaszéki elnöke megmaradt a katolikus illetve az ortodox plébános egészen 1945-ig.

Azzal kezdtem, hogy az oktatás a királyi felséget és a hatalmat kell szolgálja.

1936. áprilisában Magyar-pécska Borsos nevű, magyar polgármestere az óromániai királyság megalapításának 70. évfordulójának országszerte kötelező megünnepléséről kapott átiratot továbbította az iskoláknak. (30. kép)

1938-ban a tanítók esküt kellett tenniük az új alkotmányra. A meghívó utolsó sora úgy hangzik, hogy azoknak, akik nem jelennek meg azonnal felbontják a munkaszerződésüket. (31. kép)

1938-ban az ópécskai iskola megtámadta a fenntartóját, a községet, azért, mert bizonyos forrásait az elvonta. Ismeretes, hogy a község nem mindig teljesítette időben a fizetési kötelezettségét, volt,

Primăria comunei Rovina jud. Arad.

Nr. 1177/1936.

Onor.,
 Direcțiunea școlii Primare
 Rovina.

Avem onoare a Vă înainta ordinul în copia de mai jos, primit de noi dela Prefectura Plasei Pecica, pentru a lua la cunoștință și conformare, în legătură cu serbarea ce veți organiza în ziua amintită, Rovina la 17. Aprilie, 1936.

Primar,
P. P. P.

Notar,
M. M. M.

C o p i e :

Regatul României jud. Arad, Prefectura Plasei Pecica, Nr. 401/1936. Rovina 4. Aprilie, 1936. - Tuturor Domnilor Notari, în temeiul ordinului primit dela Prefectura județului cu Nr. 7800/1936, avem onoare a Vă comunica mai jos în copie Apelul "Frații de Cruce" din București din 14. Martie, 1936, privitor la ziua de 10. Maiu 1936, când se împlinesc 70. ani de Domnie a strălucitei noastre Dinastii rugându-Vă sa binevoiti a aduce la cunoștință acest eveniment mare tuturor prin școală, biserică, conferințe. - Primpretor, se. Imbușeam.

C o p i e :

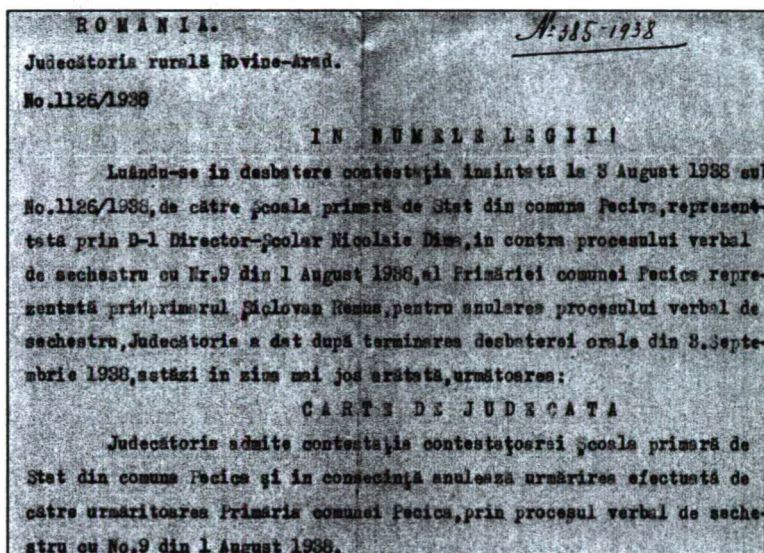
Frații de cruce, Str. Română 212. Tel. 229./00. București, 14. Martie, 1936. R u g a r e : Către toată suflarea românească.

30. kép

4 MAIUT. 1938. Vei pune în vedere, sub luare de dovadă, tuturor învățătorilor și directorilor școlari, pentru a se prezenta sâmbătă, 5. Martie, 1938, ora 12. la Prefectura județului Arad pentru depunerea jurământului pentru noua constituție. Le veți pune în vedere, că în cazul când nu se vor prezenta, vor fi licențiți și din serviciu învitat.

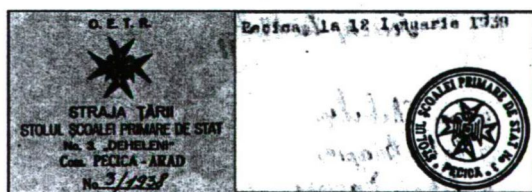
31. kép

hogy éves hátraléka volt, és az iskolát beperelték a szolgáltatók, az iskolajavítók, miközben az iskola a községtől nem kapta meg a neki törvény szerint járó pénzt. (32. kép)

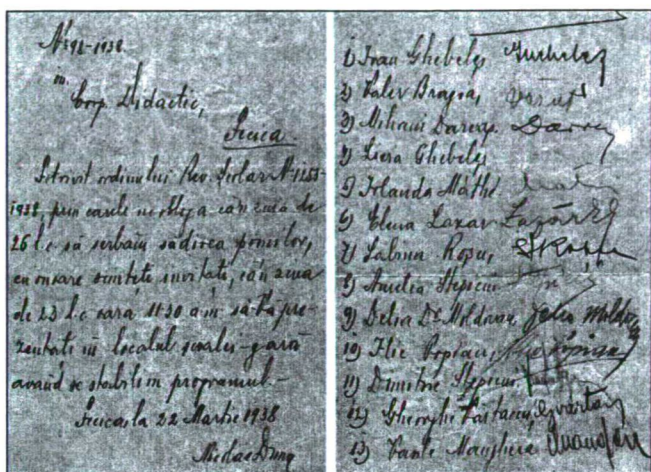
32. kép

1938-ban országosan, így a pécskai román iskolában is létrehoztak egy levante-típusú szervezetet, ahol kötelező katonai oktatásban részesült az ifjúság. Arról nincs adatom, hogy a magyar iskolában is létrehozták, de valószínűsítem. (33. kép)

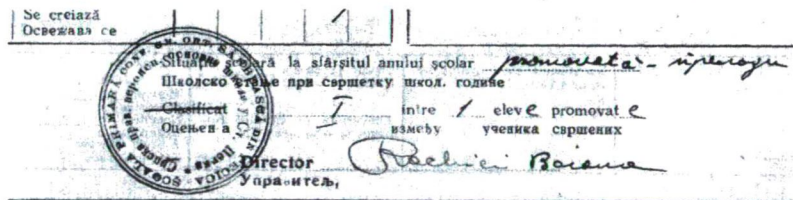
33. kép

A környezettudatos nevelés 1938-ban is célja volt az oktatásnak. Volt faültetési nap, megfelelő kulturális programmal, és a tanítók kivonultak a diákokkal fákat ültetni. (34. kép)

34. kép

Pécskán a román- és a szerb görögkeleti egyház 1864-es szétválása után 1873-tól 1945-ig működött önálló szerb felekezeti iskola. Hivatalos papírjaikat szerbül vagy kétnyelvűen állították ki. (35 kép)

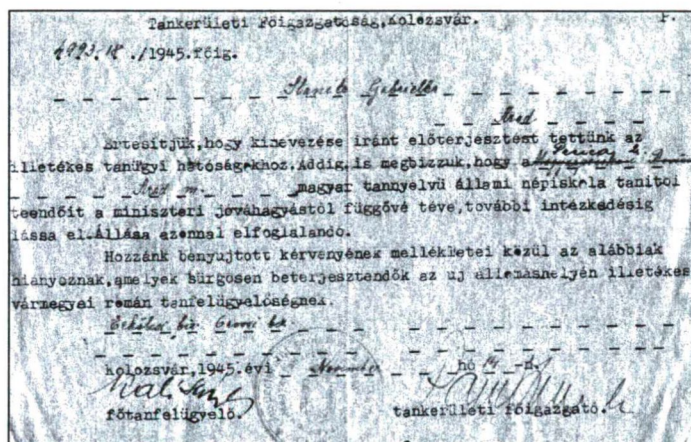

35. kép

A pécskai községi és közösségi oktatás a Ratio Educationistól a második világháború végéig majdhogynem önjáró volt. Az iskolák és az oda gyermekeket beírató szülők között szerves kapcsolat volt. A közösségi elöljáróság fedezte az iskolák kiadásait a lakosság adóiból és az iskolaszékekkel együttműködve döntött az iskolaigazgatók és az alkalmazott tanítók kitéréről és munkaviszonyáról.

Az 1940-es években államközi egyezség alapján Pécskán létrehozták a szlovák elemi iskolát. 1947-ben az egyik magyarpécskai tanító szülői kérésre néhány szlovák gyermeket beírt hozzá, amott lemerült a létszám, és akkor közölték vele, hogy nem szabad elvinni tőlünk a gyermekeket, mert azzal az államközi egyezményt sérti meg.

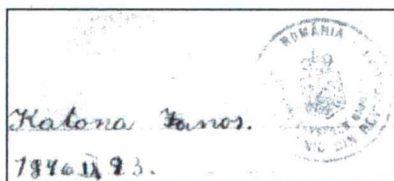
1919-től 1947-ig az erdélyi oktatást Kolozsvárról irányították. Erre az átiratra 1945-november 14-én mindent magyarul írtak, csak a pecsét kétnyelvű. (36. kép)

36. kép

A politika 1945 után is jelen volt az iskolákban. Mindig az éppen székben ülők kénye-kedve szerint.

1946-tól a magyarpécskai Állami Elemi Magyar Iskolának kétnyelvű pecsétje lett, ami a két világháború között nem lehetett. (37. kép)

37. kép

1946-tól a romániai magyar iskolahatóság havonta küldött egy 4-6 oldalon 30-40 rendelkezést arról, hogy mi mindennek kellett megfelelni. Csak olyan nyelven lehetett felvilágosítani az iskolalátogatót, tanfelügyelőt, amilyen nyelven az kérdezett. (38. kép)

985/1947 szám. A nemzeti nevelésügyi minisztérium 3936/1947 szám alatt kibocsátott rendelete értelmében a magyar tanfelügyelőségekhez kinevezett ellenőrző közegoktatási tanfelügyelők számára a magyar tanfelügyelőségek kötelesek meglátogatni. Az igazgatók, osztályfőnökök, tanítók, stb. / azon a nyelven kötelesek nekik felvilágosítani nyelvtani, amilyen nyelven kérdést intéznek hozzájuk / a mi esetünkben románul vagy magyarul. Bármilyen iratot, melyet a minisztériumhoz terjesztünk fel, az államnyelven, tehát románul kell megírunk. Az ellenőrző közegoktatási tanfelügyelők fordításáért annak a hivatalnak vezetője felelős, aki azt aláírásával ellátja. A minisztérium részéről fejezi ki, hogy a különböző nyelvű iskolák vezetői és tanulói között beszélni fog uralkodni. /Kérjük, hogy ennek ellenkezője ne muladjék rajtunk./

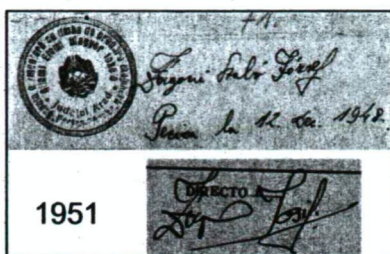
38. kép

Ezen az 1947-ből való meghívón az olvasható, hogy Románia 1948. január 1-jétől a haladás útjára lépett, és államformaváltás miatt a tanító össze kellett, hogy hívja a szülői értekezletet, hogy elmagyarázza nekik: miféle új alkotmány vár rájuk. (39. kép)

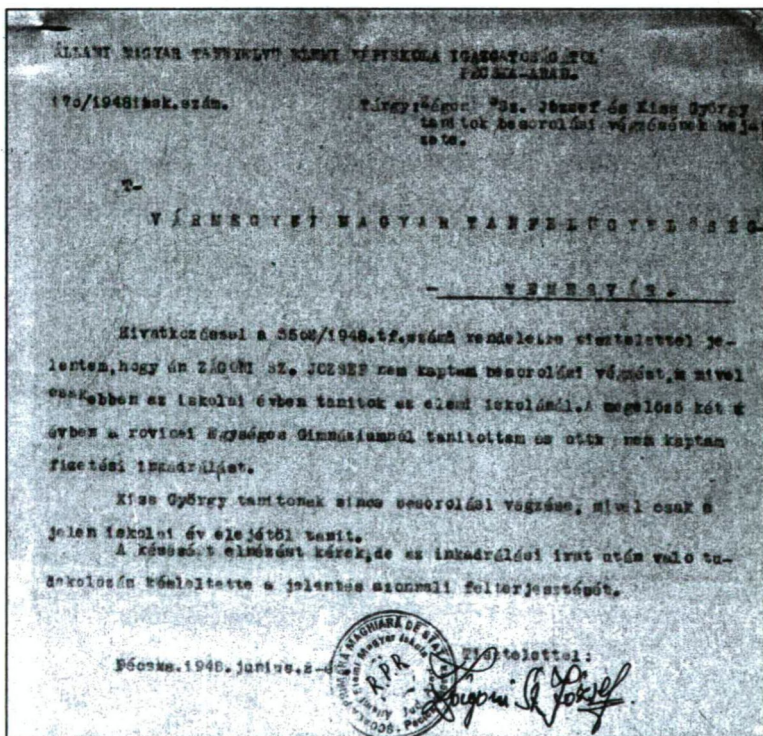
Magyar Tanfelügyelőség Román Királyságban
 I. KÖZLEMÉNY
 Valamennyi román és magyar nyelvű iskolák és tanfelügyelőségek részére
 1948. január 1-jétől kezdve
 Magyarországi új államformája
 Románia 1948. január 1-jétől kezdve új államformára lépett. A haladás útjára lépett. A többi országokhoz hasonlóan mi is megkapjuk a szülői értekezletet. A szülői értekezleten meg kell beszélni az új államformát. A szülői értekezleten meg kell beszélni az új államformát. A szülői értekezleten meg kell beszélni az új államformát.
 Tisztelettel jeletem, hogy a mai napot megtartottam a szülői értekezletet. A szülői értekezleten meg kell beszélni az új államformát. A szülői értekezleten meg kell beszélni az új államformát.
 Felvett jegyzőkönyvet utasítás szerinti feltehetően a kelendőre kerülő iratokkal.
 Jászka, 1948. március 23.
 Tisztelettel,
 Jászka István

39. kép

Ez annak a tanítónak az aláírása, aki beírta az ópécskai szlovák gyermekeket. 1948-ban az aláírásában magyarul írta a keresztnévét, és 1951-ben románul. A tanító, ha szükségét érezte, akkor idomult. Ugyanez tapasztalható a magyar-pécskai iskolákban 1918 előtt és után is tanító tanítók többségénél. Az impériumváltással aláírást váltottak. (40. kép)

40. kép

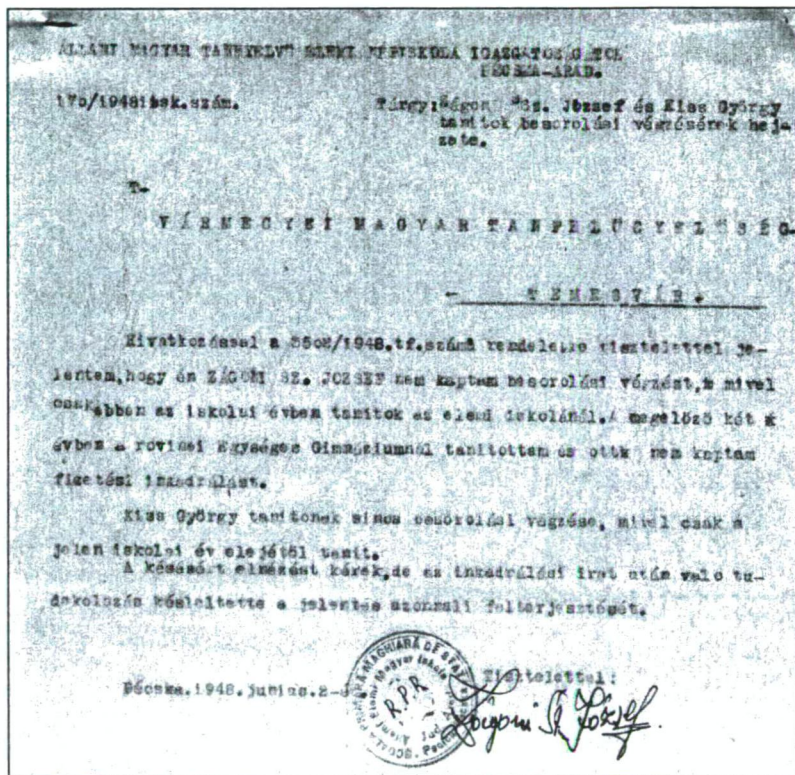

41. kép

Érdekes, hogy kikaparták a királyi címert a pecsét közepéből, és a helyére kézzel beírták a Román Népköztársaság rövidítését. (41. kép)

1952-ben megünnepelték Sztálin elvtársat, és a Szovjetunió himnuszától egészen a Dózsa György unokája vagyok én-ig sok minden szerepelt a 31 pontos iskolai műsorban. (42. kép)

A pécskai középfokú oktatás 1956-tól 1977-ig tartott, amikor volt két középiskolája, egy magyar és egy román tannyelvű.

42. kép

A románpécskai középiskola első és utolsó középiskolai osztályainak a naplói. (43. kép)